

เรื่องของตัวเอง กับการดำเนินธุรกิจ

ดร.อมรชัย แจวเจริญวัฒนา
องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย
เดือนเมษายน 2562

ก่อนอื่นต้องขอบอกนิยามของ “เด็ก” ใน 2 แบบที่จะมีภัยต่อธุรกิจอย่างแรกตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ระบุว่า เด็ก หมายถึงบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่นิยามตามกฎหมายไทย เด็ก หมายถึงบุคคลที่อายุไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ (ส่วนบุคคลที่อายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์เรียกว่าเยาวชน) ซึ่ง “เด็ก” ในบทความนี้มีความหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

เด็กและอนาคตประเทศไทย เกี่ยวข้องกันอย่างไร

ในปี 2560 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 0-24 ปีประมาณร้อยละ 31 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยจำนวนประชากรของโลกในช่วงอายุเดียวกัน และจากการพยากรณ์จำนวนประชากรไทยระหว่างปี 2553-2583 พบว่าเรากำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น การเตรียมพร้อมเด็กในปัจจุบันให้สามารถ “ทำน้อย ได้มาก” เพื่อเป็นกำลังสำคัญต่อการเกื้อหนุนสังคมผู้สูงอายุและเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำในทันที แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับพบว่า เด็กส่วนหนึ่งยังขาดความพร้อมและขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ภาวะขาดสารอาหารการประสมมลพิษจากสิ่งแวดล้อม อยู่ในภาวะการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ได้รับการเตรียมแรงงานที่ไม่ตรงความต้องการตลาด การขาดทักษะในการดำเนินชีวิต การปรับตัวเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานที่มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในธุรกิจ ฯลฯ

ความเกี่ยวข้อง ระหว่างเด็กและภาคธุรกิจ

เด็กในฐานะลูกจ้างในอนาคตหรือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวของลูกจ้าง รวมถึงการเป็นผู้ใช้สินค้าและบริการ และเป็นเจ้าของร่วมในสังคมและสิ่งแวดล้อม เด็กจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียของภาคธุรกิจอย่างชัดเจน ดังนั้น การคุ้มครองและสนับสนุนสิทธิของเด็กย่อมเป็นสิ่งที่ธุรกิจพึงกระทำ ซึ่งเป็นประโยชน์ในแง่การลดความเสี่ยงและการสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ

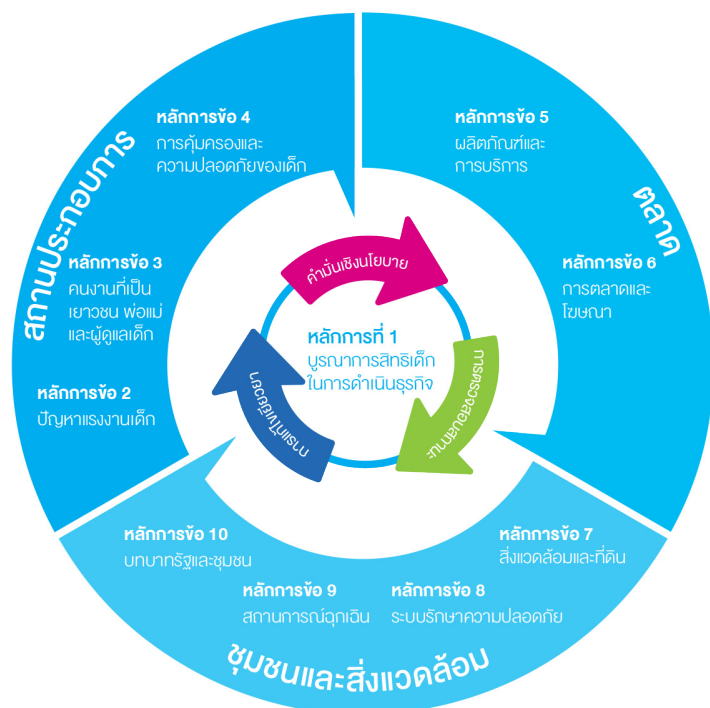
โดยทั่วไปการดำเนินธุรกิจที่คำนึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมีคำแนะนำให้ยึดถือ “หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ” (The United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGP) ระบุว่าภาครัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในขณะที่ภาคเอกชนมีหน้าที่เคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งครอบคลุมถึงการเคารพสิทธิเด็กด้วยในฐานะกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางธุรกิจบางอย่างอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเด็กก็เป็นได้

อย่างไรก็ดี ในปี 2562 นี้ คาดว่ารัฐบาลไทยจะประกาศแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงความคาดหวังเรื่องสิทธิมนุษยชนกับภาคธุรกิจโดยเฉพาะด้านแรงงาน เช่น การส่งเสริมสร้างอาชีพของกลุ่มด้อยโอกาส (อาทิ เด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมมาแล้ว) การดูแลบุตรของแรงงาน (อาทิ การศึกษาของบุตรหลานแรงงาน การจัดสถานดูแลเด็กในที่ทำงาน) รวมถึงการคุ้มครองเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการทำธุรกิจ (อาทิ การกลั่นแกล้งและเผยแพร่เรื่องราวในสื่อออนไลน์) เป็นต้น

การเคารพและบริหารจัดการสิทธิเด็กในห่วงโซ่มูลค่า

เพื่อเป็นการช่วยบริหารจัดการเรื่องสิทธิเด็กที่อยู่ในห่วงโซ่มูลค่าของธุรกิจ องค์กรยูนิเซฟได้จัดทำเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์การเคารพและสนับสนุนสิทธิเด็กในชั้นหลักการ คือ หลักการสิทธิเด็กกับธุรกิจ หรือ Children’s Rights and Business Principles (CRBP) ซึ่งเป็นภาพรวมของหลักการเคารพสิทธิเด็ก (มีความสอดคล้องกับหลักการเคารพสิทธิมนุษยชน) ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดนโยบาย การตรวจสอบ และการเยียวยา โดยธุรกิจต้องทำกระบวนการเหล่านี้อย่างครบถ้วนและคำนึงถึงหลักการ 10 ข้อพื้นฐาน (10 Principles) ภายใต้อัน 3 หมวดหมู่ของห่วงโซ่มูลค่า ได้แก่ ตลาดผลิตภัณฑ์และบริการ สถานที่ทำการ ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ดังแผนภาพข้างท้าย

ส่วนการนำหลักการ CRBP มาใช้ในกระบวนการธุรกิจในการเคารพสิทธิเด็กนั้น บริษัทจดทะเบียนสามารถศึกษาได้จากคู่มือชื่อ **“เด็กเป็นเรื่องของทุกคน คู่มือฉบับ 2.1”** ที่ประกอบไปด้วยแนวปฏิบัติในการกำหนดนโยบาย การวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากประเด็นด้านสิทธิเด็ก และการรายงานผลการดำเนินงานด้านการเคารพสิทธิเด็กตาม GRI Standards และตามเป้าหมายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (UN Sustainable Development Goals)

ที่มา: http://www.thaicrs.com/2015/08/blog-post_20.html

“สิทธิเด็ก” เป็นเรื่องของทุกคน

โดยคู่มือฉบับ 2.1 นี้
มีขั้นตอนปฏิบัติที่จะช่วยให้
ภาคธุรกิจเข้าใจหลักการ
และแนวปฏิบัติ ดังนี้

เด็กเป็นเรื่องของทุกคน:
คู่มือฉบับ 2.1

1 การประกาศเจตนารมณ์การสวัสดิ์ (Policy commitment)

บริษัทสามารถระบุความรับผิดชอบในการเคารพและสนับสนุนสิทธิเด็กด้วยการเพิ่มข้อความว่าจะ “เคารพสิทธิ” เข้าไปในนโยบายเดิม หรือกำหนดเป็นนโยบายใหม่ที่เจาะจงเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็ก และระบุเป้าหมายสำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในบริษัท ได้แก่ ผู้จัดการวัตถุดิบ ผู้ดูแลลูกค้า ผู้บริหารทรัพยากรบุคคลและแรงงาน เป็นต้น

2 การตรวจสอบสิทธิรอบด้าน (Due Diligence)

บริษัทสามารถบ่งชี้และประเมินความเสี่ยงของผลกระทบเชิงลบต่อสิทธิเด็กที่เกิดขึ้นโดยตรงจากกิจกรรมของตนและโดยอ้อมจากคู่ค้า ซึ่งผลวิเคราะห์จากการประเมินจะช่วยให้บริษัทสามารถเห็นช่องทางสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา รวมทั้งสนับสนุนประเด็นที่จะส่งผลต่อสิทธิเด็ก อันจะช่วยให้ก้าวข้ามไปสู่ปฏิบัติการเชิงรุกที่ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น สังคมและเยาวชนระดับประเทศ และเกื้อหนุนให้รัฐปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อเติมเต็มสิทธิเด็ก โดยบริษัทสามารถใช้คู่มือการตรวจสอบชื่อ “Children’s Rights Impact Assessment”¹ มาช่วยเสริมอีกฉบับ นอกจากนี้ วิธีการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียเพื่อการเข้าประเมินความเสี่ยงในกลุ่มที่เป็นเด็ก ยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากคู่มือชื่อ “Engaging Stakeholders On Children’s Rights”²

3 การปรับกระบวนการธุรกิจและการเยียวยา (Adjustment and Remediation)

หากบริษัทพบว่าตนเองอาจสร้างหรือมีส่วนสร้างผลกระทบเชิงลบต่อสิทธิเด็ก บริษัทควรจัดการเยียวยาหรือร่วมให้การเยียวยาผ่านกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมถึงการจัดให้มีกลไกรับเรื่องร้องทุกข์ในระดับปฏิบัติการ เช่น กระบวนการร้องเรียนที่เรียกว่า Whistleblowing ซึ่งควรเป็นกลไกที่ถูกต้องตามกฎหมาย เปิดกว้าง คงเส้นคงวา เสมอภาค โปร่งใส และสอดคล้องกับสิทธิเด็ก

¹ http://www.unicef.org/csr/css/Children_s_Rights_in_Impact_Assessments_Web_161213.pdf

² http://www.unicef.org/csr/css/Stakeholder_Engagement_on_Childrens_Rights_021014.pdf

หลักการในการทำธุรกิจ ที่สอดคล้องกับสิทธิเด็ก ซึ่งมีข้อปฏิบัติที่ภาคธุรกิจ สามารถทำได้ เพื่อเคารพและสนับสนุนสิทธิเด็ก

หลักการ CRBP ข้อ 1 เป็นเรื่องการบูรณาการสิทธิเด็กเข้าไปในกระบวนการดำเนินธุรกิจ ซึ่งกล่าวถึงข้อปฏิบัติที่เป็นหัวใจ 3 ประการซึ่งทำให้ภาคธุรกิจบรรลุความรับผิดชอบต่อสิทธิเด็ก คือ การมีนโยบายที่มุ่งมั่น มีกระบวนการตรวจสอบและประเมินที่ชัดเจน และการมีมาตรการเยียวยาเมื่อเกิดปัญหา สำหรับ **หลักการ CRBP ข้อ 2-10** เป็นการสนับสนุนให้ภาคธุรกิจนำหัวใจ 3 ประการดังกล่าวข้างต้นไปปฏิบัติ โดยพิจารณาผลกระทบต่อเด็กที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจที่หลากหลาย รวมทั้งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสถานประกอบการ ตลาดกลางสินค้า ตลอดจนชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยสามารถนำไปวางเป็นข้อปฏิบัติในด้านต่างๆ ดังนี้

1) CRBP หมวดสถานที่ทำการ (ข้อ 2-4)

- **หลักการข้อที่ 2** ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดปัญหาแรงงานเด็ก ทั้งในกิจการของบริษัทเองและครอบคลุมถึงกิจการของคู่ค้าหรือกลุ่มสัมพันธ์ทางธุรกิจอื่นๆ
- **หลักการข้อที่ 3** จัดหางานที่มีคุณค่า เหมาะสมและปลอดภัยสำหรับคนงานที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์
- **หลักการข้อที่ 4** ทำให้แน่ใจว่าทุกกระบวนการดำเนินงานและกิจกรรมทางธุรกิจ มีการคำนึงถึงการคุ้มครองและความปลอดภัยของเด็ก

2) CRBP หมวดบริการและผลิตภัณฑ์ (ข้อ 5-6)

- **หลักการข้อที่ 5** ทำให้แน่ใจว่าผลิตภัณฑ์และบริการมีความปลอดภัย รวมถึงสร้างเสริมความตระหนักถึงสิทธิเด็กผ่านผลิตภัณฑ์และบริการเหล่านั้น
- **หลักการข้อที่ 6** ใช้สื่อโฆษณาและการตลาดด้วยความระมัดระวังในทางที่เคารพและสนับสนุนสิทธิเด็ก

3) CRBP ในส่วนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม (ข้อ 7-10)

- **หลักการข้อที่ 7** ระมัดระวังในการดำเนินการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการถือครองและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน
- **หลักการข้อที่ 8** เคารพและส่งเสริมสิทธิเด็กในการวางระบบรักษาความปลอดภัยสำหรับธุรกิจ
- **หลักการข้อที่ 9** ช่วยคุ้มครองเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติต่างๆ
- **หลักการข้อที่ 10** เสริมหนุนบทบาทรัฐและชุมชนในการคุ้มครองสิทธิเด็กและทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

องค์กรยูนิเซฟมีตัวอย่างที่ดีของการเคารพสิทธิเด็กโดยภาคธุรกิจ อาทิ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การเกษตร สิ่งทอ เทคโนโลยี เป็นต้น สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ <https://www.unicef.org/csr/>

เคารพและส่งเสริม เรื่องสิทธิเด็กแล้ว ธุรกิจได้อะไร

- **บริหารความเสี่ยงได้ดีขึ้น** จากการขยายกรอบความเสี่ยงให้ครอบคลุมสิทธิเด็กที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น ความเสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์ โดยมีการคำนึงถึงความเปราะบางและการปกป้องผลประโยชน์ของเด็ก
- **สร้างภาพพจน์ที่ดี และความยอมรับทางสังคม** จากการตอบสนองความต้องการของพ่อแม่และเด็กอย่างเป็นรูปธรรมผ่านประโยชน์จากการใช้สินค้าของบริษัท กลยุทธ์การตลาดที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสัมพันธ์ภาพที่ดีกับชุมชน
- **การสรรหาและรักษาบุคลากรที่ตั้งใจทำงาน** ด้วยการกำหนดค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมและจัดสภาพการทำงานที่ดี เอื้ออำนวยให้ลูกจ้างที่เป็นผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถปฏิบัติหน้าที่ดูแลครอบครัวควบคู่กับงานบริษัทได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งผลผลิตภาพที่สูงขึ้นและลดปัญหาลูกจ้างขาดงาน
- **การพัฒนาขีดความสามารถลูกจ้าง** ด้วยหลักสูตรฝึกทักษะลูกจ้างฝีมือ และสนับสนุนด้านการศึกษา เพื่อให้เยาวชนมีทักษะที่สำคัญต่อการปฏิบัติงาน เช่น ทักษะด้านการตัดสินใจ และความเป็นผู้นำ
- **เสริมสร้างให้เกิดสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มั่นคงและยั่งยืน** โดยดำเนินงานให้เด็ก ๆ ความเป็นอยู่ที่ดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมาชิกของชุมชนมีระดับการศึกษาสูง ภาคธุรกิจมั่นคง และเศรษฐกิจแข็งแกร่ง และตอบสนองเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
- **โอกาสรับการลงทุนจากผู้ลงทุนที่ใส่ใจเรื่องสิทธิเด็ก** ดังตัวอย่าง Norges Bank Investment Management (NBIM) ซึ่งประกาศความคาดหวัง³ ด้านสิทธิเด็กจากบริษัทที่ NBIM จะไปลงทุน (Children's Rights Expectations Towards Companies)

³ <https://www.nbim.no/contentassets/d3bda851912f4bcc832520cd93700699/childrens-rights-expectations.pdf>